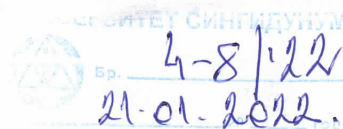

Већу постдипломских студија

Сенату

УНИВЕРЗИТЕТА СИНГИДУМУМ

ВЕЋУ ДЕПАРТМАНА ЗА ПОСЛЕДИПЛОМСКЕ СТУДИЈЕ

Одлуком Већа Департмана за последипломске студије број 4-291/2016 од 12. 12. 2016. године, одређени смо за чланове Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата Вање Спасић под називом *Самоуправљање у култури: Опера Народног позоришта у Београду (1970–1990)* о чему подносимо следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. Основни подаци о кандидату и докторској дисертацији

Кандидат Вања Спасић рођена је 1988. године у Београду. Завршила је основне академске и мастер/дипломске студије музикологије на Факултету музичке уметности у Београду. Мастер рад под називом *После „златног периода“: Опера Народног позоришта у Београду (1971–2011)*, рађен под менторством ред. проф. др Весне Микић, одбранила је 2013. године.

Године 2014. уписала је докторске академске студије на Факултету политичких наука у Београду, смер студије културе и медија, где је завршила прву годину. Школске 2015/2016. године прелази на Факултет за медије и комуникације у Београду, на Докторске академске студије – трансдисциплинарне студије савремене уметности и медија, где завршава другу и трећу годину докторских академских студија. Пријавила је докторску дисертацију под називом *Самоуправљање у култури: Опера Народног позоришта у Београду (1970–1990)* децембра 2016.

Од априла 2015. године радила је као наставник музичке културе у XIV београдској гимназији. Од септембра 2018. године запослена је као истраживач-приправник у Музиколошком институту САНУ. Од фебруара 2019. године члан је Музиколошког друштва Србије.

Објавила је неколико ауторских научних радова. Као члан организационог одбора била је ангажована на два међународна научна скупа – *Young Musicology Belgrade 2020 Shaping the Present by the Future: (Ethno)musicology in/and Contemporaneity* (септембар 2020,

Београд) и *Југословенска идеја у/о музици* (мај 2019, Нови Сад) – на којима је узела учешће.

У фокусу њених научних интересовања су истраживања самоуправног социјалистичког модела у култури, однос културе и образовања, институције културе, опера као жанр и као институција и примењена музикологија.

Кандидат има следећи објављени рад:

Спасић, В. (2018). Статус оперског уметника у Народном позоришту, *Музикологија*, бр. 24, I/2018, 131–149. ISSN 1450-9814, ISSN 2406-0976.

категорије M24 чиме је испуњен предуслов за одбрану докторске дисертације: (навести пуну референцу условног рада, уз навођење категоризације часописа у Кобсон бази и године која је изабрана за категоризацију. Уколико рад није категоризован у Кобсон-у, потребно је образложити категоризацију научног резултата и пружити интернет линкове на којима се подаци изнети у образложењу могу проверити).

Преостали објављени радови:

Списак резултата M10

Spasić, V. (2021). Creating the repertoire of the Opera of the National Theatre in Belgrade (1970–1990). In: *Shaping the Present through the Future: Musicology, Ethnomusicology and Contemporaneity*, ed. Bojana Radovanović, Miloš Bralović, Maja Radivojević, Danka Lajić Mihajlović, Ivana Medić. Belgrade: Institute of Musicology SASA, 207–222, ISBN: 978-86-80639-56-7, **M14**

Спасић, В. (2020). Репертоар Опере Народног позоришта у Београду (1970-1990). У: *Традиција као инспирација. Владо С. Милошевић: етномузиколог, композитор, педагог*, ур. Гордана Грујић. Бања Лука: Академија умјетности Универзитета у Бањој Луци, Академија наука Републике Српске и Музиколошко друштво Републике Српске, 184–201, ISBN: 978-99938-27-34-4 (АУБЛ)

<https://dais.sanu.ac.rs/123456789/10719><https://dais.sanu.ac.rs/123456789/11974> **M14**

Списак резултата M20

Весић, И., М. Голубовић и В. Спасић. (2020). Socialist Yugoslavia cultural diplomacy in the countries of the Eastern Bloc from the perspective of the Jeunesses Musicales of Yugoslavia activities (1954–1991), *New Sound*, 55, I/2020, 70–90. UDC 78:061.2(497.1)“1954/1991”, ISSN 0354-818X = *New Sound* <http://ojs.newsound.org.rs/index.php/NS/article/view/40/70> **M24**

Списак резултата M50

Спасић, В. (2019). Живот опере Борис Годунов М. П. Мусоргског на сцени Опере Народног позоришта у Београду. *Зборник Матице српске за сценске уметности и музику*, 61, 125–140. ISSN 0352-9738 **M51**

Spasić, V. (2016). Ideology of the opera diva in the case of the Opera of the National Theatre in Belgrade In: *AM Journal of Art and Media Studies No 10*, UDC 792.54(497.11)“1954/1969” 782.071-055.2 **M52**

Спасић, В. (2013). Почетак и крај *златног периода*: Опера Народног позоришта, *Мокрањац*, 15, 106–112. ISSN 1452-2691-Мокрањац.

Докторска дисертација кандидаткиње *Самоуправљање у култури: Опера Народног позоришта у Београду (1970–1990)* је урађена на укупно 244 страна, од чега 212–244 страна чине прилог и списак литературе. Списак литературе обухвата 330 референци које чине научни радови, књиге, зборници радова, часописи, новине, архивски материјал (Архив Југославије, Архив Србије, Историјски архив Београда, Архив Народног позоришта у Београду), законски прописи као и електронски извори. Уз основни текст дисертација садржи и 9 примера/табела.

Докторска дисертација кандидата Вање Спасић је била подвргнута провери софтвером за установљавање преклапања/плагијаризма (iThenticate Plagiarism Detection Software). *Укупан проценуални износ запажених преклапања износи 6% дисертације.*

2. Предмет и циљ истраживања

Предмет рада докторске дисертације је анализа, тумачење и дефинисање увођења самоуправљања у култури на примеру рада Опере Народног позоришта у Београду. С обзиром на то да је самоуправљање у култури широко поље разматрања, у докторској дисертацији истраживање је усмерено на његов утицај на рад Опере Народног позоришта у Београду из два разлога. Први разлог се огледа у чињеници да је Опера од оснивања била државна институција финансирана из буџета за коју је важило „државно управљање“, а усвајање самоуправљања на свим нивоима друштва намеће и нов начин управљања у Оперу. Други разлог јесте парадокс (на који се ослања назив теме докторске дисертације) који се односи на „спајање“ самоуправљања као идеје о култури и уметности „за сваког и свуда“ и Оперу као институције и жанра који се везују за „посебан, одређен грађански слој“ и елитну уметност.

Циљ истраживања је да се представе и анализирају резултати увођења самоуправљања на нивоу организације рада, статуса уметника и репертоарске политике београдске Оперу у периоду од почетка седамдесетих до почетка деведесетих година 20. века. Један од задатака постављених у раду је објаснити механизме функционисања позоришта који су одговарали (или ипак нису) самоуправљању, како у унутрашњој политици институције тако и у односу институције према друштву и обрнуто, друштва према институцији.

На организационом нивоу, резултат увођења самоуправљања у организацију рада Народног позоришта било је формирање Радничког савета и Уметничког већа, што је довело до тога да о репертоарској политици одлучују и чланови Савета и Већа који нису уметнички образовани. Ауторка је желела да пронађе оне механизме функционисања позоришта који су одговарали (или не) самоуправљању, како у унутрашњој тако и у спољној политици институције. Као други елемент циља постављена је анализа статуса уметника тако што би се пратили важни фактори у потврђивању њиховог статуса – лични доходак и систем награђивања. Анализирана је репертоарска политика, специфично на који начин је самоуправљање (начин доношења одлуке, систем награђивања) допринело развоју одређене репертоарске слике Оперу. Из угла критичке теорије марксизма, студија

културе, културне политике, институционалне теорије и социологије уметности сагледане су последице увођења самоуправљања и изједначавања радника у привреди и култури и како је то довело до различитих сукоба интереса.

3. Хипотетички оквир истраживања

На основу циљева рада произилази следећи хипотетички оквир који се састоји од три хипотезе.

Генерална хипотеза од које се полази јесте противречност између теорије и праксе на нивоу самоуправљања и институције.

Посебна претпоставка је да је самоуправљање као основни модел организације у позоришту утицало на статус уметника и резултате оперске куће. Пре свега, то се односи на улазак не-уметника у управне органе позоришта који су, у складу са самоуправљањем, имали право и могућност да учествују у доношењу одлука. У вези с тим, истраживање је отворило могућност да се открију организационе слабости у процесу анализе доступних материјала, а у вези са питањима заснованости пословне политике, односа који се формира према појединцима, посебно у аспекту релација између квалитета и степена ангажмана.

Друга посебна хипотеза је да је Опера/опера као посебан пример институције културе и уметничког жанра била у прилици да до извесне мере прихвати очекивања постављена од стране социјалистичког самоуправног друштва, али се пре свега појављује као рефлективно поље, указујући на домет могућности да културно стваралаштво буде спрегнуто са понуђеном друштвеном мисијом.

4. Методологија истраживања

Приликом израде докторске дисертације, примењене су различите научне методе које омогућују валидно остварење научног и друштвеног циља истраживања.

Ауторка своја полазишта темељи на различитим научно-теоријским становиштима, тако да самоуправљању прилази из угла различитих дисциплина као што су студије политике, студије културе, социологија уметности, антропологија и историја. Редифинисање знања о самоуправљању у култури захтевало је и трансдисциплинарни приступ што даје одређену научну флексибилност која прожима, али и надилази традиционалне дисциплине. Идеја је била да се интердисциплинарном и трансдисциплинарном методом отвори хетерогено и рефлективно поље знања о самоуправљању у култури, односно, дефинишу директне импликације на рад изабране институције културе. Циљ оваквог приступа истраживању јесте да се открије које су позитивне и негативне последице увођења самоуправљања у одређену институцију културе. теоријско-методолошки оквир ослоњен на дијалектичкој методи истраживања самоуправљања у култури као динамичне, комплексне друштвене појаве за чије разумевање је било неопходно увести појмове субјекта и простора и њихових међусобних релација. Сложеност и вишеслојност друштвене појаве самоуправљања рапчлањује се на познате, конститутивне елементе/факторе који се кроз појмове субјекта и простора, идентификују, анализирају и интерпретирају. Појам субјекта – *социјалистички човек*, и појам простора – *елитна култура* – представљају кровне

појмове који чине идеални модел или путоказ за разумевање друштвених процеса и односа између идеје самоуправљања и њене (не)адекватности на пољу културе. Полазиште дају историографска истраживања почетка и краја самоуправљања, да би потом критичко-аналитички метод послужио за објашњење различитих питања самоуправљања. Критичко-интерпретативни део рада заснован је на систематизацији архивске грађе (Архив Југославије, Архив Србије, Историјски архив Београда, Архив Народног позоришта у Београду). Метод анализе садржаја добија додатна тумачења коришћењем техника интервјуа и упитника за информаторе. Прикупљени подаци подвргнути су структуралној (организација, кадрови, финансирање, публика) и функционалној анализи (функција појединих радних места унутар организације – редитељ, диригент, директор) у циљу сагледавања рада Опере кроз доступне изворе.

5. Кратак приказ садржаја докторске дисертације

Рад се састоји из пет поглавља.

У првом, уводном поглављу, дат је општи преглед идеје и метода истраживања, дефинисани су предмет и циљ истраживања, полазне хипотезе, примењена методологија, дат је осврт на научну оправданост и аутентичност истраживања и анализа кључних појмова кроз осврт на однос теорије и праксе у самоуправном дискурсу.

Друго поглавље посвећено је анализи самоуправљања у култури. Прво су приказани различити приступи периодизацији самоуправљања, затим идејни концепт самоуправљања у култури и проблематика финансирања у култури.

У трећем поглављу ауторка анализира културну политику и њене парадоксе. Дискутује питања везана за стварање адекватног субјекта у два основна аспекта: проблеми образовања социјалистичког човека и анализа улоге и положаја струке у самоуправним оквирима. Мапирани су могући аспекти стварања и делања социјалистичког човека у концептима елитне културе, аматеризма, масовне културе, кича и шунда.

Четврто поглавље је студија случаја: Опера Народног позоришта у Београду (1970–1990). Прво су осветљени улога и положај позоришта у југословенском социјалистичком самоуправном систему кроз однос струке и друштвене заједнице, стратегију финансирања позоришне делатности, анализу публике као субјекта и „спољашњег” фактора у стратегији финансирања, као и анализу простора у контексту организовања и управљања у институционализованој култури. Затим је пажња фокусирана на рад Опере као специфичне уметничке институције и радне организације, са истицањем материјално-финансијских аспеката организације њеног рада, дата је анализа репертоара као полазишта и исходишта у контексту самоуправног одлучивања у Оперу.

У Закључку су сумирани резултати истраживања и указано на то да је самоуправљање било позиционирано између два антагонистичка друштвена система, совјетског државно-планског социјализма и западног тржишног капитализма, те је самоуправљање подразумевало развој новог друштвено-економског и друштвено-политичког поретка. Сагледавајући друштво као хетерогену средину, ауторка уочава да је самоуправљање у пракси било хибридни модел управљања који је прихватио методе и совјетског (утицај

државе, робусни бирократски апарати) и западног друштвеног система (елементи тржишног механизма).

6. Постигнути резултати и научни допринос докторске дисертације

Југословенски самоуправни социјализам је тема која не припада само прошлости. Она је актуелизована и данас (центри истраживања у Грацу, Регенбургу, Глазгову и Пули) као специфичан друштвени, политички и економски модел којим се баве историчари, антрополози, културолози, сматрајући да је вредан пажње и можда примењив у данашњем друштву. Посебно је занимљива младим научницима, који самоуправљање проучавају из данашње перспективе, постављајући своја истраживања било као компаративна (са другим земљама источног блока или са Западом), било као теоријска и проблемска. Међутим, до сада није проучавано самоуправљање у култури на примеру рада једне институције, и то је довело до нових сазнања о специфичном периоду у раду Опере. Прихватајући се систематизације и теоретизације до сада у науци необрађиваног аспекта рада Опере Народног позоришта у Београду, посебно обимног архивског материјала, ауторка својом темом отвара простор за даља истраживања у области менаџмента, студија културе, социологије уметности, политичких студија и других дисциплина за које овај рад може да буде базичан.

Ауторка је показала да је самоуправљање у култури довело позоришта (као и друге институције културе) у амбивалентан положај, јер је подразумевало увођење „шаблона“ управљања из производних предузећа који није био адекватан специфичностима уметничке установе. Аспирација да се позориште учини „само одлучујућим“ у свом пословању није била примењива, јер за разлику од привредних предузећа, театар није имао тржиште преко којег би могао да оствари већу продуктивност рада, нити је то био циљ, с обзиром на то да позориште преваходно има уметничку мисију. Околности се посебно заоштравају почетком осамдесетих, када су се колапс привреде, криза платног биланса, криза спољнотрговинских односа и инфлациона криза рефлектовали на дешавања у култури, односно на материјални положај позоришта, јер су значајно умањена средства за њихову делатност. То је подстакло сумњу у постојећу организациону структуру, управу, руководиоце и начин пословања. Анализа репертоарске политике показала је низ недоследности и недоречености у раду Опере, посебно у односу према домаћој продукцији.

Теоријска, методолошка и архивска истраживања, на којима је заснован овај рад, упутила су на закључке да је тумачење појма културе врло дивергентно, и да је поље културе увек у деликатном преплету са ткивима друштва; но ипак, оно се не да подвргнути далекосежној утилитаризацији, односно, потпуном подређивању сврси која се ка њој прелива у односу на доминантне друштвене токове.

7. Мишљење и предлог Комисије о докторској дисертацији

На основу свега изложеног Комисија је мишљења да докторска дисертација кандидата Вање Спасић по својој теми, приступу, структури и садржају рада, квалитету и начину

излагања, методологији истраживања, начину коришћења литературе, релевантности и квалитету спроведеног истраживања и донетим закључцима задовољава критеријуме захтеване за докторску дисертацију, те се може прихватити као подобна за јавну одбрану.

Сагледавајући укупну оцену докторске дисертације кандидата Вање Спасић под називом *Самоуправљање у култури: Опера Народног позоришта у Београду (1970–1990)* предлажемо Већу департмана за последипломске студије и Сенату Универзитета Сингидунум да прихвати напред наведену докторску дисертацију и одобри њену јавну одбрану.

Потврђујемо својим потписом, под пуном професионалном одговорношћу, да су подаци у Извештају веродостојни и у потпуности тачни, укључујући тачну категоризацију научноистраживачких резултата кандидата, а све у складу са Правилницима и актима Универзитета.

Београд, 4. јануар 2022.

Чланови комисије:

проф. др Соња Маринковић, редовни професор ФМУ (ментор)

проф. др Миодраг Шуваковић, редовни професор ФМК

др Предраг Марковић,
научни саветник Института за савремену историју